

llur història, cal veure, en català i en totes, les gramàtiques històriques.

Algom 'alguna cosa': no té res a veure amb el cast. *algo* (fr. ant. *alques*), i també dubto molt que hi hagi cap lligam directe amb el ll. ALIQUOD: es tracta d'un encreuament merament català de *quelcom* amb el seu sinònim general *alguna cosa* (formació proporcional segons el model de *quelcom* ~ *qualque cosa*). Limitat a les terres del Nord-Central del Principat, passa per ser específic de Cerdanya (BDC II, s. v.; id. en la cita de Ruyra per *AlcM*); jo l'he sentit de cap a cap de la comarca: Tàllendre, Ger (1935), Puigcerdà (1921), Palau, Càldegues, La Tor (1959); i encara que a Er ja em cridava l'atenció l'ús de *kalkóm*, el sallagosard Cayrol usa *algom* (JPCerdà, *Cont. Cerd.*, 49); aigües avall continua vivaç pel Cadí i cap a la Valira, on el noto a Adraén, Bescaran i les Escaldes d'Andorra (1952); *AlcM* assegura que també en el Pallars Sobirà (on, si de cas, ha de ser ben poc usat, i jo mai no l'hi he sentit); en tot cas s'usa així mateix poc o molt pel Ripollès, Berguedà, Cardener, i segons el *DAG*. a la Garrotxa (Plana d'En Bas). L'ús del mot és sobretot en frases afirmatives o indefinides, rarament en les interrogatives directes (no he sentit mai «*vol algom?*» que hom sol reportar de Cerdanya) i potser es diu també, encara que ho repeteixen els forasters per fer brometa, com si es tractés d'un menjar *gom* misteriós; veg., en canvi, els exs. que cita *AlcM* i els que jo tinc anotats en el país, cap dels quals no té aquest caràcter. La pronúncia, o almenys, de molt, la més estesa, és amb ò.¹ Per més que sigui una creació analògica, no deu ser recent, car el romanç 108.10 del *Romlo*. de Milà, que no és de llenguatge recent (cf. *hagué*) i potser ja és del S. XVII o XVI (com els fets que relata), i del qual hi ha dues versions recollides a Vic i una a Ripoll, trobem «*aj* hagué perdiu per barba / y encara hi hagué *algom* més».

CPT.: *Algutocom*, creació local en lloc de *ontocom* (veg. ON).

¹ Així ho tinc anotat pertot. *AlcM* ho porta amb ó en una part dels llocs, i així ho he sentit a algun foraster, però cal tenir en compte que molts barcelonins prenen per vocal tancada el fonema ò de les comarques pirinenques. Als qui imiten el *quelcom* nòrdic també se'ls sent el disbarat ortòpic *kalkóm*.

Alguadoc, que *AlcM* cita en un doc. mallorquí de 1735 amb el sentit genèric de 'cerimònia religiosa musulmana' (*ablucions*, com a ex. d'una d'elles, hi figura també, però no hi ha cap indicatiu que s'usí amb aquest valor específic), és probable que vingui de l'àrab *wad°*, vulgarment pron. *wād(ā)°* (amb *°ain*, so gutural, si bé no pas una velar *k*), que ha designat en l'àrab magrebí diversos actes, llocs i cerimònies de caràcter àmpliament religiós («*offrande religieuse*», «*présents*», «*fête d'un marabout*», Dozy, *Suppl.* II, 792a) de l'arrel *wada°* 'conciliar, apaivagar, reconciliar', etc. (Lane, VIII, 3051a, «*valefacere*», *RMA*).

Alguarisme, V. *algorisme* *Alguassa*: forma arago-

nesa (no mossàrab, error d'*AlcM*, que lamentablement m'atribueix a mi, veg. els detalls de l'etimologia en el DCEC I, 123) *Algutzir*, V. *algutzir* *Alguer*, *alguera*, *alguero*, V. *alga* *Algun*, *alguna*, V. *algú*

ALGUEBER, hapax àrab de la *Crònica* de Jaume I; com a hapax és de sentit dubtós i d'explicació molt incerta, i només amb grans reserves podem admetre que el context (els sarraïns d'Almenara demanen que Jaume I els atorgui 30 joves de terra pertanyents als «*algueters*, ço són d'aquells qui havien desemparat lo lugar, qui se n'eren fuyts») permeti entendre els antics prohoms i *xeikhs* moros del poble: llavors (deixant de banda l'arrel *g-b-r*, en què s'hauria pogut pensar) seria *kābīr* 'cap, capità', 'amo', 'major-dom', 'el de rang més elevat' i també 'home vell' (Dozy, *Suppl.* II, 438a).

+ *Alg(u)ecebra*, V. *alcassaba* (II)

ALGUTZIR, 'oficial de la justícia o del municipi', de l'àr. *wazīr* 'ministre', 'visir', de l'arrel *w-z-r* 'suportar un pes' d'on 'carregat o encarregat d'una feixuga missió'; ja en l'Edat Mitjana, i molt més en els nostres dies, s'ha anat degradant la importància d'aquesta missió fins a convertir-se avui en el modest *agutzil* dels ajuntaments i jutjats locals. □ I.^a doc.: fi S. XIII, Jaume I.

«E tornaren ab nós l'*algutzir* e'l cavaller, de qui no ns membra'l nom: e havien tan gran poder abdós en la vila, e l'*algutzir* de tot en tot, que tot ço que ells faessen ab nós hauria valor» (ed. Ag., 424.11). A la mateixa forma catalana deu correspondre la llatinitzada que llegeixo en un doc. reial relatiu a les Pitiuses: «*dilectus algutsirium nostrum Joannem de Valterra, militem, patronum galeotam <sic?>, nostris predecessoribus regibus Aragonum quam nobis impensa ---*», a. 1422 (I. Macabich, *Formentera*, 584).

Tot i que partim de l'àrab *al-wazīr*, no costa d'explicar aquest vocalisme català amb *-gut-*, si reparem que en àrab vulgar el mot devia pronunciar-se amb una *a* de timbre velar, a causa del *w-* precedent — *al-wāzīr* — d'on primerament *algotzir*, canviant després la *o* àtona en *u*, com tan generalment s'esdevé en la nostra llengua quan segueix *i* com a vocal tònica. Al costat d'això degué haver-hi també una pronúncia més sàvia o formalista amb *a* pròpia, que és la que ha donat el cast. *alguacil*; semblantment dades catalanes de procedència més meridional: «*rey no portant / davant bandera / --- / ni lo mantell / Frederical, / sense fiscal / procurador / posentador / ni alguazir*», JRoig, *Spill*, v. 13105, «*quatre madrines / la remiraren, / e deposaren / --- no ser prenyada: / fon enforcada / --- havent mentit / les pastoraces / de madrinaces, / lo llur fals dir / la féu morir / --- també s morí, / dins, lo fadrí, / sens batejar, / e féu errar / los alguasis; / ans que m partís / ---*» (ibid., 3503); la mateixa forma en Ausiàs, x, i avui segueix usant-se així, més que res, en terra valenciana: l'*algwazil* tinc anotat en els afores de Gandia (Benipeixcar), l'*agwazil* a Montitxel-